

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/42-3-11>

Юлія КЛЬОПКА,

orcid.org/0000-0001-7070-5354

викладач кафедри англійської мови в судноводінні

Херсонської державної морської академії

(Херсон, Україна) *nyc020217@gmail.com*

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ АКТИВНОГО НАВЧАННЯ

Стаття розкриває проблеми формування навичок самостійної роботи студентів у процесі активного навчання. Охарактеризовано значення понять «самостійна робота», «навчальна діяльність», «методи активного навчання», «морська англійська мова», «проектна робота». Проаналізовано створення і використання методичних матеріалів із формування навичок самостійної роботи здобувачів вищої освіти під час активного навчання на заняттях із морської англійської мови. Самостійна робота розглядається як спрямована, організаційно та методично спланована пізнавальна діяльність, що реалізується для отримання конкретного результату без прямої допомоги викладача. У статті доводиться ефективність системи самостійних робіт, що досягається завдяки активності того, хто навчається, а викладач у цей час виконує когнітивну, консультаційну і координаційну функції. Для цього здобувачів вищої освіти забезпечують відповідними засобами навчання, які сприяють самостійному засвоєнню навчального матеріалу. Саме тому пріоритетна мета викладача – не просто ретранслювати знання, а й стимулювати самостійну дослідницьку і пізнавальну активність студентів. Також у статті наведені приклади діяльності та система вправ для формування навичок самостійної роботи здобувачів вищої освіти, які відповідають вимогам активного навчання. Такі методологічні матеріали дають можливість виконувати завдання під час самостійної роботи студентів у закладах вищої освіти. На думку автора, робота спрямована на демонстрацію результативності такої методики. У статті розкрито найбільш ефективні форми самостійної роботи студентів, запропоновано орієнтовні завдання (теми проектних робіт, доповідей, проблемні та творчі питання), що можуть виконуватися ними під час вивчення курсів «Морська англійська мова» та «Англійська мова за професійним спрямуванням» самостійно або під керівництвом викладача.

Ключові слова: самостійна робота, навчальний процес у вищій школі, методи активного навчання, морська англійська мова.

Yuliia KLOPKA,

orcid.org/0000-0001-7070-5354

Lecturer at the English Language Department for Deck Officers

Kherson State Maritime Academy

(Kherson, Ukraine) *nyc020217@gmail.com*

FORMATION OF SKILLS OF STUDENTS' INDIVIDUAL WORK IN THE PROCESS OF ACTIVE LEARNING

This article is devoted to the problem of formation of skills of students' individual work in the process of active learning, directly describes the meaning of the concepts "individual work", "educational process", "active learning methods", "maritime English", "project work". The analysis of creation and use of methodical materials on the formation of skills of individual work of students during active training at lessons of maritime English was carried out. Individual work is considered as a directed, organizational and methodologically planned cognitive activity, which is implemented to achieve a specific result without the direct assistance of the teacher. The article proves the effectiveness of the system of individual work, which is achieved through the activity of the learner, and the teacher at this time performs cognitive, counseling and coordination functions. To this end, students are provided with appropriate learning tools that promote independent learning of educational material. That is why the priority goal of the teacher is not just to retransmit knowledge, but also to stimulate independent research and cognitive activity of students. The article also provides examples of activities and a system of exercises for the formation of skills of individual work of students who meet the requirements of active learning. The presented methodological materials provide an opportunity to apply the tasks during the individual work of students in higher educational institutions. According to the author, the work is aimed at demonstrating the effectiveness of this technique. The article presents the most effective forms of students' individual work, offers indicative tasks (topics of project works, reports, problematic and creative issues) that can be performed by them while studying the course "Maritime English" and "English for Specific Purposes" independently or under the guidance of a teacher.

Key words: students' individual work, educational process in the higher school, active learning methods, Maritime English.

Постановка проблеми. Для досягнення вищого ступеня розвитку майбутнього морського офіцера, для його подальшої професійної діяльності необхідно постійно здійснювати самостійний творчий пошук. Адже сучасний ринок праці вимагає кваліфікованих фахівців, які здатні виконувати обов'язки, згідно з займаною посадою, приймати неординарні рішення та нести відповідальність за результати цілеспрямованої діяльності.

Перед вищою освітою постає завдання – сформувати творчу особистість майбутнього морського офіцера, який здатен до саморозвитку та самоосвіти. Передача знань у готовому вигляді від викладача студентові не вирішує повністю цього завдання. Тому здобувач вищої освіти повинен змінити свою звичну позицію безініціативного споживача знань на позицію того, хто буде їх створювати, який спроможний виділити проблему, проаналізувати варіанти її вирішення, визначити результат і довести його безпомилковість. В такому аспекті можна вважати самостійну роботу здобувачів вищої освіти невід'ємною частиною освітньої діяльності.

Аналіз досліджень. Питання організації самостійної роботи студентів відображені в наукових працях та дослідженнях таких психологів і педагогів, як: Ю. Бабанський, В. Буряк, М. Данилов, О. Малихін, П. Підкасистий, М. Скаткін, Г. Щукіна, В. Балюк, Д. Богоявленська, Є. Мосин, І. Наумченко, та інших. На думку П. Підкасистого, самостійна робота у вищій школі – це специфічний педагогічний засіб організації та управління самостійною діяльністю у навчальному процесі. П. Підкасистий звертає увагу на важливість розвитку творчого інтелекту, критичного мислення, ніж на важливість накопичування знань та засвоєння постулатів (Підкасистий, 1980). Теоретичні аспекти з формування навичок самостійної роботи здобувачів вищої освіти зустрічаються в роботах таких науковців, як: А. Алексюк, В. Безпалько, А. Петровський, О. Леонтєв, К. Платонов, С. Рубінштейн, О. Біляєв, Л. Паламар, М. Пентилюк, К. Плиско.

Мета статті – розкрити питання формування навичок самостійної роботи студентів у процесі активного навчання та довести ефективність системи самостійних робіт, яку можна отримати через заохочування самостійної, дослідницької та пізнавальної активності здобувачів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Активні методи навчання в межах сучасних вимог до кваліфікаційної освіти є найбільш вдалими методами спонукання пізнавальної активності студентів під час організації самостійної

роботи. Адже активні методи навчання стимулюють розумову діяльність здобувачів вищої освіти, привчають їх до прийняття самостійних рішень, а також сприяють формуванню професійних умінь і навичок. Запорукою успішного виконання самостійної роботи є чітке планування і контроль викладачем, тому що ефективність самостійної роботи студентів – це результат постійної колаборації здобувачів вищої освіти і викладача. Принципами свідомої та активної самостійної роботи студентів є глибоке розуміння й осмислення змісту навчального матеріалу, вільне володіння набутими знаннями. Активність означає прояв зацікавленості до того, що вивчає здобувач, творчу участь його в роботі з осмислення набутих знань. Свідоме засвоєння неможливе без високого рівня творчого мислення, проблемно-дослідницького підходу до здобуття знань. А. Смолкін вважає, що активний метод навчання – це способи активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, які спонукають їх до активної розумової і практичної діяльності в процесі оволодіння матеріалом, коли активний не лише викладач, а й студенти (Смолкін, 1991).

Активні методи навчання значно відрізняються від звичних методів та мають низку характерних особливостей:

1. «Примусова» активізація мислення, суть якої полягає в тому, що здобувач зобов'язаний виявляти активність, незалежно від того, бажає він цього чи ні.

2. Самостійне творче продукування рішень здобувачами вищої освіти, підвищений ступінь мотивації.

3. Постійна колаборація викладача або навчальної машини за допомогою прямих чи зворотних зв'язків (Смолкін, 1991).

Для розвитку у здобувачів вищої освіти критичного мислення та організаторських вмінь необхідно систематично ставити їх у такі умови, які дозволили б їм тренуватися в різних видах професійної діяльності. Це і є метою методів активного навчання. Серед поширених методів активного навчання вирізняють змагальні, коли студенти апробують свої знання через гру, змагаючись один із одним або група з групою. В цьому випадку можна відзначити два важливі типи мотивації: мотивація успіху й мотивація страху від невдачі (Кукушина, 2002). Мотивація успіху має позитивний характер. Під впливом такої мотивації діяльність студентів спрямована на досягнення конструктивних, позитивних результатів. Особистісну активність визначає потреба в досягненні

успіху. Активна самостійна робота студентів можлива тільки за наявності серйозної та постійної мотивації.

Самостійна робота здобувача вищої освіти як складне педагогічне явище означає особливу форму навчальної діяльності, спрямовану на формування самостійності студентів і засвоєння ними сукупності знань, вмінь, навичок, що здійснюється за умови запровадження відповідної системи організації всіх видів навчальних занять. Також самостійну роботу розглядають як цілісне інтегральне утворення, що складається з різноманітних видів індивідуальної і колективної діяльності студентів, котрі здійснюються ними на навчальних заняттях або в позааудиторний час за завданням викладача, під його керівництвом, але без його безпосередньої участі. Вона є завершальним етапом розв'язання навчально-пізнавальних завдань, які розглядали на практичних заняттях. Адже знання можна вважати надбанням студента лише за умови, коли він доклав своїх розумових і практичних зусиль до їх здобуття.

На заняттях із морської англійської мови доцільно використовувати такі види самостійної роботи:

- самостійна робота під час основних практичних занять;
- самостійна робота під контролем викладача у формі планових консультацій, творчих контактів, заліку;
- позааудиторна самостійна робота під час виконання здобувачем вищої освіти домашніх завдань учбового і творчого характеру.

Зазвичай самостійна робота студентів проводиться за такими формами, як (Демченко, 2006: 69):

- індивідуальні (реферативні повідомлення, курсове, дипломне проєктування, самостійна науково-дослідницька робота, індивідуальні консультації, олімпіади тощо);
- групові (проєктне та проблемне навчання, навчання у співпраці, ігрове проєктування, групові консультації, факультативні заняття, заняття в гуртках);
- масові (проєктне навчання, програмоване навчання).

Найпоширенішими та найефективнішими методами у формуванні навичок самостійної роботи здобувачів вищої освіти, що надають навчальному процесу індивідуалізації, у сучасній педагогіці є (Дичківська, 2004):

- проблемно-пошукові методи;
- метод проєктного навчання;
- методи колективної розумової діяльності;

– метод застосування новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні.

На заняттях з англійської мови метод проєкту є найбільш доцільним. Адже проєкт – це спеціально організований викладачем комплекс завдань, які здобувач вищої освіти виконує самостійно або у групі, і результатом такої діяльності є створення творчого продукту. Проєкт цінний тим, що у процесі його виконання студенти навчаються самостійно здобувати знання, набувати досвіду пізнавальної та навчальної діяльності. Проєктна методика характеризується високою комунікативністю і припускає вираження здобувачами вищої освіти власних думок, почуттів, активне їх включення в реальну діяльність, прийняття особистої відповідальності за просування в навчанні.

Колаж із малюнків, схеми, графіки та діаграми, таблиці – це ілюстративний матеріал, який може бути використаний курсантами в процесі підготовки до проєктної роботи. Тож завдяки різноманіттю прийомів, які транслюють певну інформацію, досягається розвиток комунікативних навичок і навичок самостійної роботи.

На заняттях із дисципліни «Морська англійська мова» на перших і других курсах представлені завдання для самостійної роботи типу project work. Курсантам пропонується виконати завдання:

1. Make a presentation on how to prevent injuries while performing one of the riskiest types of work aboard.
2. Design a poster on the main rules of safe entering enclosed spaces or safe movement about the ship.
3. Surf the Internet and list top-three most dangerous emergencies at sea. Justify your choice.
4. Design a poster and provide instructions as for the actions in case of general alarm.
5. Draw a pie chart or a diagram and comment on the main causes of shipboard fires.

На старших курсах, на думку Н. Бобришевої, слід використовувати такі завдання з проєктної роботи:

- prepare a project work on the topic “National features and culture of Korea”;
- surf the Internet and draw a diagram on the top-ten cultures that can most often be found among multilingual crew;
- surf the Internet and analyze why Philippine seafarers are so popular for employers;
- surf the Internet and find information on conflict resolution strategies in different national cultures (Бобришева, 2014: 64).

Висновки. Отже, самостійна робота здобувачів вищої освіти поєднує дві пріоритетні мети, а саме: розвиток самостійності як особистісну рису

і засвоєння знань, формування вмінь та навичок. Вона сприяє виробленню у студентів ініціативності, креативності, дисциплінованості, самостійності, точності, почуття відповідальності, вміння самостійно вирішувати проблеми, знаходити конструктивні рішення, підходити творчо до виконання завдань, виходити з кризових ситуацій,

що так необхідні майбутньому спеціалісту в його навчанні і професійній діяльності. Використання проектної роботи на заняттях із морської англійської мови є надзвичайно ефективним засобом у формуванні навичок самостійної роботи здобувачів вищої освіти, тому її застосування є доцільним та необхідним у процесі навчальної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ласкаво просимо : навч. посібник англ. мовою / Н. Бобришева та ін. ; за ред. А. Лісінчук. Херсон : Гельветика, 2021. 270 с.
2. Бобришева Н. Мультимедійний спецкурс «Формування готовності майбутніх морських офіцерів до професійної діяльності у полікультурному середовищі». *Вісник Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка*. 2014. URL: https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=NmEwacgAAAAJ&citation_for_view=NmEwacgAAAAJ:YsMSGLbcyi4C (дата звернення: 27.08.2021).
3. Демченко О. Дидактична система організації самостійної роботи студентів. *Рідна школа*. 2006. № 5. С. 68–70.
4. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології. Київ : Академвидав, 2004. 351 с.
5. Козаков В. Самостоятельная работа студентов и ее информационно-методическое обеспечение. Киев : Высшая школа, 1990. 248 с.
6. Ортинський В. Педагогіка вищої школи: навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
7. Педагогические технологии : учеб. пособ. / под общ. ред. В. Кукушина. Ростов-на-Дону : Изд. центр «Март», 2002. 320 с.
8. Пидкасистый П. Самостоятельная познавательная деятельность школьников в обучении: Теоретико-экспериментальное исследование. Москва : Педагогика, 1980. 240 с.
9. Смолкин А. Методы активного обучения. Москва : Высшая школа, 1991. 176 с.

REFERENCES

1. Bobrysheva et al. Laskavo prosymo [Welcome Aboard]. Kherson : Hel'vetyka, 2021. 270 p.
2. Bobrysheva N. Mul'tymediynny spetskurs "Formuvannia hotovnosti maybutnih mors'kyh ofitseriv do profesiynoy diyal'nosti u polikul'turnomu seredovyshi" [Intending maritime officers readiness for professional work in the multicultural environment: e-learning course]. *O. Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University Bulletin*. 2014. URL: https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=NmEwacgAAAAJ&citation_for_view=NmEwacgAAAAJ:YsMSGLbcyi4C. [in Ukrainian]
3. Demchenko O. Dydaktychna systema orhanizatsii samostiynoy roboty studentiv [Didactic system of organization of students' individual work]. *Native school*. 2006. No. 5. P. 68–70. [in Ukrainian]
4. Dychkivska I. Innovatsiyini pedahohichni tehnolohyy [Innovative pedagogical technologies]. Kyiv : Akademydav, 2004. 351 p. [in Ukrainian]
5. Kozakov V. Samostoyatel'naya rabota studentov y yeye ynformatsyonno-metodycheskoye obespechenyye [Students' individual work and its information and methodological support]. Kyuv : Vysha shkola, 1990. 248 p. [in Russian]
6. Ortyns'kyu V. Pedahohika vyshoy shkoly [Pedagogy of high school]. Kyuv : Tsentr uchbovoy lyteratury, 2009. 472 p. [in Ukrainian]
7. Pedahohycheskye tehnolohyy [Pedagogical technologies]. Coursebook / edited by V. Kukushyna. Rostov-na-Donu : Publishing center "Mart", 2002. 320 p. [in Russian]
8. Pydkasystyy P. Samostoyatel'naya poznavatel'naya deyatelnost shkolnykov v obuchenyy [Pupils' individual cognitive activity in education]. Theoretical and experimental research. Moscow : Pedagogy, 1980. 240 p. [in Russian]
9. Smolkyn A. Metody aktyvnogo obuchenyya [Active learning methods]. Moscow : Higher school, 1991. 176 p. [in Russian]